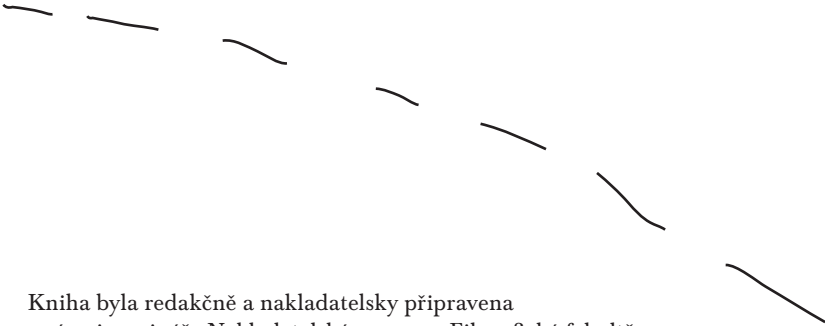

Mark Twain

Jak zahnat splín

Pistorius & Olšanská
Příbram 2008

*Tato kniha vychází za laskavého přispění
Ministerstva kultury ČR.*

Kniha byla redakčně a nakladatelsky připravena
v rámci semináře Nakladatelská praxe na Filozofické fakultě
Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci
s Vyšší odbornou školou grafickou v Hellichově ulici v Praze

Translation © Daniel Dolenský, Marek Filinger, Marie Fousková,
Markéta Gallóová, Jan Jícha, Jana Kubáčková, Magdalena Lomičová,
Eva Maršíková, Marta Poláková, Jana Pospíšilová, Olga Richterová,
Jana Samková, Dita Svěntá, Zuzana Veselá, Alena Vosková,
Michaela Zelingrová, 2008
Editor © Stanislav Rubáš, 2008
Layout © Barbora Kicová, 2008

ISBN 978-80-87053-21-8

I.

*„Nejlepší způsob, jak si zvednout náladu,
je někoho rozveselit.“*

Historie se opakuje

Dovolte mi citovat z novin, které mi z dalekého a poklidného Sandwich Islandu poslal jeden můj přítel. Podobnost mezi tím, co jsem zažil sám, a tím, co zde popisuje zesnulý pan Benton, je tak pozoruhodná, že neodolám pokušení jeho text zveřejnit a okomentovat. V oněch novinách stojí:

Jak dojemné je vyznání, kterým nebožtík ctihodný pan T. H. Benton opěvuje vliv své matky: „Má matka mě požádala, abych neužíval tabáku, a od toho dne jsem se jej nikdy nedotkl. Chtěla po mně, abych se vystříhal hazardu, a já se vystříhal. Když vidím někoho hrát, nepoznám ani, jestli vyhrává, nebo prohrává. Varovala mě také před pitím alkoholu. Za svou vytrvalost i za všechno užitečné, čeho jsem snad v životě dosáhl, vděčím tomu, že jsem plnil její zbožná a rozumná přání. Když mi bylo sedm let, nabádala mne, abych nepil. Rozhodl jsem se tedy pro úplnou abstinenci a to, že jsem ji nikdy neporušil, je zásluhou mé matky.“

Je to skutečně podivuhodné. Můj vlastní morální vývoj probíhal v podstatě stejně – stačí jen nahradit matku babičkou. Dobře si pamatuji, jak mě má babička žádala, abych neužíval tabáku. Ta dobrá duše řekla: „To už zase žvejkaš, ty pacholku? Jestli tě ještě jednou nachytám, jak žužláš tabák před snídaní, seřežu tě, že si tejděn nesedneš!“ A od té doby jsem se tabáku v tak časně hodině nikdy nedotkl.

Chtěla po mně, abych se vystříhal hazardu. Pošeptala mi: „Okamžitě ty karty polož, bezbožníku! Dvě dvojice a spodek, troubo jeden, když ten naproti má postupku!“

Od té doby jsem hazardní hry nehrál, ani jednu, prosím, bez balíčku falešných karet v kapse. Když vidím někoho hrát,

nepoznám ani, jestli vyhrává, nebo prohrává, pokud jsem ovšem nerozdával já.

Když mi byly dva roky, nabádala mne, abych nepil, a já jsem se rozhodl pro úplnou abstinenci. To, že jsem ji nikdy neporušil, a mohl se tak těšit z jejich blahodárných účinků, je zásluhou mé babičky. Od toho dne jsem nepožil jediné kapky vody.

Časopis zábavného čtení The Galaxy, 1870

Krocení bicyklu

Nechal jsem si to celé projít hlavou a usoudil jsem, že to zvládnu. Vydal jsem se tedy do města a zakoupil pořádné balení Pondovy hojivé masti a bicykl. Zpátky mě doprovázel pan expert, který mi měl všechno ukázat. Pro větší soukromí jsme se uchýlili na dvorek za domem a pustili se do práce.

Nepořídil jsem si plně vzrostlé kolo, ale jen takové kolátko – padesátipalcové a jankovité, jak se na mládě patří. Expert mi stručně objasnil hlavní zásady a pak se mu vyšvihl na hřbet a trošku se projel, aby mi ukázal, jak je to snadné. Upozornil mě, že sesedání je asi nejobtížnější, a proto to necháme až na konec. To byl ale na velkém omylu. Ke svému překvapení i potěše brzy shledal, že plně stačí, aby mě na stroj dostal a pak ustoupil z cesty. Dolů už jsem to dokázal sám. Ač zcela bez zkušeností, sesedl jsem ze svého velocipedu v rekordním čase. Na stejné straně, kde expert postrkoval kolo. Když jsme všichni spadli, pořádně to zadunělo. On úplně vespod, pak já a navrchu kolo.

Prohlédli jsme bicykl, ale vyvázl zcela bez zranění. Nemohl jsem tomu uvěřit. Pan expert mě ale ujistil, že se nemýlíme – ostatně bližší ohledání to potvrdilo. Tehdy jsem si začal uvědomovat, jak obdivuhodně jsou ty výtvořky konstruovány. Nanesli jsme něco Pondovy masti a vrátili se k započatému dílu.

Expert tentokrát podpíral kolo na druhé straně, ale já použil k sesednutí právě tu, takže to dopadlo jako předtím.

Stroji to neublížilo. My jsme se znovu namazali a pokračovali v přerušené práci. Tentokrát expert zaujal krytou pozici vzadu, ale nějakým způsobem znovu skončil vespod.

Užasl a s obdivem řekl, že to je velmi zvláštní. Kolátka nedošlo žádné úhony, nikde ani škrábanec. To je báječné, řekl jsem, zatímco jsme se promazávali, ale on mi odpověděl, že až se s těmi ocelovými zázraky trochu skamarádím, poznám, že by je zmrzačil leda dynamit. Pak se dobelhal na svoje místo a pokračovali jsme. Tentokrát expert jistil zepředu a sehnal dalšího muže, aby tlačil vzadu. Pěkně jsme se rozjeli a vzápětí jsme najeli na cihlu. Přenesl jsem se přes kormidlo a přistál hlavou napřed na instruktorových zádech a spatřil náš stroj plachtit mezi mnou a sluncem. Ještě štěstí, že dopadl na nás, ztlumil se tak jeho pád a nic se mu nestalo.

Za pět dní jsem se zmátořil a donesli mě do nemocnice, kde jsem se přesvědčil, že i expertovi se daří docela dobře. Za pár dní jsem byl téměř zdravý. Připisuji to obezřetnosti, která mi radila sesedat do měkkého. Většinou se doporučuje prachová peřina, ale podle mého soudu je expert lepší.

I on se nakonec zotavil a přivedl s sebou čtyři asistenty. Byl to dobrý nápad. Drželi tu ladnou ocelovou spleť zpříma, když jsem šplhal do sedla, a pak utvořili průvod a kráčeli z obou stran, zatímco pan expert tlačil zezadu. Na sesedání se podíleli všichni.

Bicykl trpěl na viklání, a to dost silně. Abych se udržel na svém místě, musel jsem zvládat slušnou řádku dovedností a všechno to byly věci odporující přírodě. Přírodě, ale nikoli přírodním zákonům. Vtip je v tom, že ať už bylo tou potřebnou dovedností cokoli, má povaha, mé zvyky a vychování mě nabádaly udělat to jedním způsobem, zatímco nějaký neměnný a nečekáný fyzikální zákon žádal, aby se to provedlo přesně opačně. Vnímал jsem, jak pomýlené a směšné bylo celoživotní vzdělávání mého těla a údů. Vězely v nevědomosti,

neměly o ničem ani páru – tedy o ničem, z čeho by plynul nějaký užitek.

Když jsem kupříkladu zjistil, že padám napravo, instinktivně jsem strhl kormidlo doleva, čímž jsem porušil zákon a pokračoval v pádu. Zákon si žádal akci opačnou. Velké kolo se musí stočit v tom směru, ve kterém padáte. Těžko se tomu věří, když vám to někdo vykládá. Vlastně tomu uvěřit vůbec nejde, přičí se to vši logice. A stejný oříšek je to provést, i když jste tomu už uvěřili. I když vás nějaký zvlášť pádný důkaz přesvědčí, že to pravda je, stejně vám nepomůže. Neumíte to o nic lépe než předtím, zpočátku se k tomu nedokážete vůbec přimět. Teď musí převzít vládu intelekt. Musí naučit údy, aby zavrhly staré návyky a přijaly nové.

Jednotlivé vývojové kroky lze jasně odlišit. Na konci každé lekce víte, že jste se něco naučili, víte, co to je, a také víte, že už vám to zůstane. Není to jako když se učíte německy a moříte se s tím a tápete třeba třicet let, a když už si po tom všem konečně myslíte, že jste u cíle, vypustí na vás konjunktiv a máte to. Ne, teď to vidím docela jasně, velkým problémem němčiny je, že z ní nemůžete spadnout a ublížit si. Když chcete brát učení opravdu vážně, nic tuhle vlastnost nepřekoná. Také jsem si ale díky tomu, co už vím o jízdě na kole, uvědomil, že jediný zaručený způsob, jak se naučit německy, je právě ten bicyklový. Myslím tím, že se vrhnete vždy jen na jednu zhůvěřilost a tu si osvojíte. Nepustíte ji a neutečete k další, nezůstanete u polovičatých znalostí.

Když se dostanete do bodu, kdy už jste schopni svůj stroj poměrně dobře vybalancovat, pohánět ho dopředu a řídit, přichází další úkol – jak na něj vylézt. Dělá se to následovně: poskakujete vedle kola na pravé noze, zatímco ta druhá spočívá na výstupním kolíčku, a oběma rukama se držíte kormidla. Naráz se vymrštíte na kolíček, propnete levou nohu, druhou přehoupnete dostatečně neurčitým způsobem přes

kolo, nalehnete břichem na zadní část sedla a pak spadnete, buď na tu, nebo na onu stranu, ale určitě spadnete. Vstanete a zopakujete to, a ještě jednou, a pak ještě několikrát.

Nyní už jste schopni udržet rovnováhu a umíte řídit, aniž byste kormidlo vykroutili i s kořeny (říkám kormidlo, protože kormidlo to taky je, výraz „řídítka“ tu jako název značně pokulhává). Takže řídíte, jedete rovně, chvilenu, pak se s nezměrným úsilím nadzvednete, vyšvihnete pravou nohu a pak i tělo do sedla, chytíte dech, strašně to vámi šhubne nejdřív na jednu a pak na druhou stranu, a už jste zase dole.

V této fázi už vám ale nevádí, že jste pořád na zemi, pomalu se učíte dopadat na jednu, či druhou nohu s větší jistotou. Ještě šest pokusů a šest pádů a budou z vás mistři. Příště už se bez obtíží usadíte v sedle a zůstanete v něm – tedy pokud vám nebude vadit, že se vám klátí nohy a pedály jsou chvíli opuštěné. Kdybyste se na ně vrhli příliš zhurta, bylo by vše ztraceno. Brzy se naučíte chvíličku počkat a najít rovnováhu, než našlápnete. Pak už máte umění nasedat v malíčku, ještě trocha praxe a půjde vám to jako po másle, i když přihlížející by přeci jen pro začátek měli stát tak pět deset metrů stranou, pokud proti nim nic nemáte.

A nyní se dostáváme k dobrovolnému opuštění sedla; s alternativním způsobem jsme se seznámili hned v první lekci. Jak z kola slézt o vlastní vůli se poměrně snadno vysvětluje, stačí jen pár slov a zní to tak jednoduše: nechte levou šlapku otočit se co nejbliže k zemi, až je vaše levá noha téměř natažená, stočte přední kolo doleva a slezte stejně jako z koňského hřbetu. Určitě to zní nadmíru prostě, ale snadné to není. Nevím proč, ale není. Ať se člověk snaží, jak se snaží, slézá ze svého velocipedu ne jako by opouštěl oře, ale hořící lože. Ta podívaná pokaždé stojí za to.

Po osm dní jsem denně hodinu a půl věnoval lekcím. Na konci tohoto učednického období obnášejícího dvanáct hodin dřiny jsem víceméně úspěšně absolvoval. Byl jsem prohlášen za schopného šlapat na vlastním kole bez cizí pomoci. Taková

rychlost zní až neuvěřitelně. Naučit se víceméně slušně jezdit na koni trvá nesrovnatelně déle.

Je samozřejmě pravda, že bych se býval mohl učit jezdit i bez instruktora, ale při své vrozené nešikovnosti bych se tak vystavoval příliš velkému riziku. Samouk jen zřídka kdy ví něco přesně a nezná ani desetinu toho, co by mohl, kdyby se byl býval vzdělával pod odborným dohledem. A navíc se ještě chvástá a obluzuje ostatní nerozvážlivce, aby šli a činili také tak. Někteří lidé se domnívají, že všechna neštěstí, která nás v průběhu života potkají – takzvané životní zkoušky – jsou určitým způsobem přínosná. Rád bych zjistil jak. Nevím o tom, že by se některá z nich přihodila dvakrát. Neustále se proměňují, aby vás nachytala na to, v čem ještě nejste ostřílení.

Pokud by se člověk mohl vzdělat jen vlastní zkušeností, nikdo by nemohl překonat Metuzaléma. A přece je víc než pravděpodobné, že kdyby se ten stařec objevil mezi námi, hned by sáhl po nějakém drátu s elektřinou a celý se zkroutil do klubíčka. Bylo by ovšem moudřejší i bezpečnější, kdyby se někoho zeptal, zda se na drát může sahat. Ale to on ne, určitě by byl z těch samouků, kteří se řídí zkušeností, a chtěl by si to vyzkoušet na vlastní kůži. A jako poučení by si odnesl, že do klubíčka zkroutený patriarcha vystříhá se elektrického vedení. Bylo by mu to k užítku a jeho vzdělání by tak dospělo ke zdárnému konci, dokud by se tu jednoho dne znovu neobjevil a nezkoušel se dobývat do plechovky dynamitu, aby zjistil, co v ní je.

Ale vzdalujeme se od tématu. Sežeňte si zkrátka učitele, ušetří vám to spoustu času i Pondovy masti.

Nežli se se mnou můj instruktor nadobro rozloučil, zajímalo ho, jak jsem na tom s fyzičkou. Ubezpečil jsem ho, že žádnou nemám. Řekl mi, že mi to zpočátku bude dost na obtíž při šlapání do kopce, ale jízda na kole to brzy změní. Rozdíl mezi jeho a mými svaly byl opravdu markantní. Chtěl mi je prohmátnout, tak jsem zatnul biceps, ten mám nejlepší. Málem se usmál. Povídá: „Je to takové rosolovité a měkké,

poddajné a buclaté; při stisknutí to utíká a vyklouzává zpod prstů, ve tmě by si to člověk spletl s ústřicí zabalenou v hadru.“ Možná jsem se zatvářil smutně, protože rychle dodal: „Ale to je v pořádku, s tím si nedělejte starosti, zanedlouho to nerozeznáte od zkamenělé ledviny. Jen pěkně pokračujte s výcvikem, máte na to.“

Pak mě opustil a já se vydal na vlastní pěst vstříc dobrodružstvím. Ve skutečnosti jim ale člověk nemusí chodit vstříc, to je jen omšelá fráze, přijdou k člověku sama.

Vybral jsem si takovou vedlejší uličku klidnou jak nedělní poledne, která od obrubníku k obrubníku měřila asi dvacet metrů. Věděl jsem, že to nestačí, myslel jsem si ale, že když budu co nejostrozažitější a nebudu zbytečně plýtvat místem, proderu se k cíli.

Samozřejmě jsem měl potíže s nasedáním, ponechaný jen sám sobě, bez morální podpory okolí, bez chápavého instruktora, který by řekl: „Dobrý! Teď ti to jde – furt dobrý – nespěchej – tak, vidíš, teď se zadařilo – zaber, jed!“ Namísto toho se mi dostávalo jiného povzbuzení. Na sloupku u vrat se uvelebil nějaký kluk a cumlal špalík javorového cukru.

Překypoval zájmem a komentáři. Při prvním neúspěchu pronesl, že na mém místě by se obalil polštáři, to by teda určitě udělal. Když jsem šel k zemi podruhé, poradil mi, abych se nejdřív naučil jezdit na tříkolce. Při třetím pádu řekl, že bych se neudržel ani na koňském povoze. Ale při dalším pokusu jsem slavil úspěch a má kymácející se, nejistá postava, která zabírala téměř celou ulici, začala neohrabaně zdolávat svou trať. Moje pomalá, vleklá jízda chlapce naplňovala opovržením. Zakřičel za mnou: „Pane jo, ten se ale táhne!“ Pak seskočil na zem, začal se courat podél chodníku, dál mě sledoval a občas utrousil nějaký komentář. Zanedlouho se připojil a šel v závěsu za mnou. Minula nás nějaká holčička s valchou na hlavě, zahihňala se a už už se chystala něco poznamenat, když jí chlapec káravým tónem řekl: „Nech ho bejt, jede na pohřeb.“

Tu ulici znám už léta a vždycky jsem si myslel, že je to úplná placka. Jak mě k mému překvapení informoval můj bicykl, není. Kolo v rukou nováčka je při odhalování jemných a pozvolných rozdílů ve sklonu terénu tak citlivé a přesné jako vodováha. Všimne si stoupání, které by vaše necvičené oko ani nepostřehlo, zaznamená každý spád, po němž stéká voda. Pachtil jsem se do mírného kopce, ale nebyl jsem si toho vědom. Škubalo to se mnou, supěl jsem a potil se – a přece, ať jsem se snažil sebevíc, stroj se co chvíli málem zastavil. Takové momenty doprovázela chlapcova slova: „Správně! Dáchněte si, není kam spěchat. Bez vás se ten pohřeb stejně konat nebude.“

Problém mi působily kameny. Panikařil jsem i z toho nejmenšího oblázku, na který jsem najel. A já najel na každý, ať byl sebemenší, když jsem se mu pokoušel vyhnout. O to jsem se zpočátku taky snažil, nemohl jsem si pomoci. Je to přirozené. Může za to ten osel, kterého kdovíproč máme všichni v sobě.

Přeci jen jsem se ale dostal na konec své dráhy a bylo třeba se otočit. To není nic příjemného, když se o to pokoušíte poprvé na vlastní pěst, a úspěch je téměř vyloučen. Sebevědomí se ztrácí jako pára, vytrvale vás naplňují bezejmenné předtuchy, každíčký sval je napjatý k prasknutí, pozvolna a s rozvahou začnete zatáčet, ale nervy vibrují pod náparem strachu, takže oblouk zatáčky se rázem svévolně změní na trhanou a nebezpečně klikatou čáru a pak váš niklem oděný kůň převezme otěže a navzdory všem vašim modlitbám a schopnostem vnutit mu svou vůli si to v náklonu míří k obrubníku. Srdce přestává bít, dech se krátí, nohy zapomenou šlapat, řítíte se přímo dopředu a už je mezi vámi a obrubníkem jen pár desítek centimetrů. To je ten zoufalý okamžik, kdy máte poslední možnost zachránit se. Samozřejmě že se vám v tu chvíli vykourí z hlavy všechny poučky a vy stočíte kolo od obrubníku namísto k němu a rozplácnete se na nehostinném žulovém pobřeží.

Takové zkušenosti jsem alespoň získal já. Vyškrábal jsem se spod nezničitelného velocipedu a usedl na obrubník, abych se prohlédl.

Vydal jsem se nazpět. V tu chvíli jsem uviděl povoz nějakého sedláka naložený zelím, jak si to šine směrem ke mně. Jestli jsem své všelijaké řidičské schopnosti potřeboval dovést k dokonalosti nějakou další svízelí, bylo to právě tohle. Sedlák zabírající svým vozem prostředek cesty, takže na každé straně nechával volných sotva deset metrů. Nemohl jsem na něj ani křiknout – začátečník nemůže křičet, když otevře pusku, je s ním konec. Musí se plně soustředit na to, co dělá. V téhle strašné situaci mě přišel zachránit ten chlapec a já mu pro jednu musel být vděčný. Ostřížím zrakem sledoval rozmary mého bicyklu a v souladu s pozorováním křičel na muže: „Doleva! Jeďte doleva, nebo vás ten blbec přejede!“ Muž se dal do odbočování. „Ne, doprava, doprava! Počkejte, to nepomůže – nalevo! – napravo! – levo! – pravo! – le – pr – zůstaňte na místě, nebo jste mrtvej muž!“

A přesně v tu chvíli jsem zavadil o koně na pravoboku a šel šupem k zemi. Zařval jsem: „K čertu! Copak jste si nevšiml, že se blíží?“

„Ale jo, viděl jsem, jak přijíždíte, ale nemoh’ jsem poznat, z který strany. Nikdo by to nepoznal, nebo jo? Vy byste to sám taky nepoznal. Jak jsem to teda měl poznat já?“

Na tom něco bylo, a tak jsem v sobě našel dost velkodušnosti, abych to připustil. Dodal jsem, že vina je bezpochyby stejně tak na mé, jako na jeho straně.

Během dalších pěti dní jsem dosáhl takových pokroků, že mi už chlapec nestačil. Musel se vrátit na svůj sloupek u vrat a spokojit se s tím, že mě vidí padat alespoň zdálky.

Na konci ulice byla řada kamenů, přesně metr od sebe. I poté, co jsem se naučil docela obstojně řídit, jsem se těch šutrů tak bál, že jsem do nich vždycky vrazil. Tyhle pády byly nejhorší, jaké jsem v té ulici zažil, tedy hned po těch, které zavinili psi. Slyšel jsem, že žádný expert není dost rychlý na

to, aby přejel psa, že mu pes vždycky uskočí z cesty. Asi to bude pravda, ale myslím si, že důvodem, proč odborník psa nepřejede, je prostá skutečnost, že se o to snaží. Já nikdy žádného psa přejet nezkoušel, a přitom jsem uspěl pokaždé, když se mi nějaký připletl do cesty. Je v tom podle mého náramný rozdíl. Když se psa pokoušíte přejet, ví, jak si to má vypočítat, ale když se ho pokoušíte minout, neví, jak to odhadnout, a je náchylný ke skoku na špatnou stranu pokaždé, když se přiblížíte. Moje zkušenost tomu vždycky odpovídala. I když nablízku nebyl žádný vůz, s kterým bych se mohl srazit, vždycky jsem ještě mohl vrazit do psa, který se přišel podívat, jak trénuju. Všichni se na mé jízdy rádi dívali a houfovali se v hojném počtu, protože v naší čtvrti se nedělo moc věcí, kterými by se mohli hafani bavit. Trvalo mi dlouho, než jsem se naučil netrefit psa, ale i to jsem dokázal.

Teď už řídím obstojně, a jestli se ten kluk nepolepší, přejedu ho, až ho zas někdy načapám.

Pořídte si kolo. Nebudete toho litovat, jestli to přežijete.

Kolem roku 1886

Telefonický rozhovor

Je nesporné, že rozhovor po telefonu, který máte možnost vyslechnout, ale nikoliv se do něj zapojit, patří mezi nejpozoruhodnější úkazy moderního života. Zrovna včera jsem psal jedno hlubokomyslné filozofické pojednání, zatímco se v pokoji právě takový rozhovor odehrával. Vypozoroval jsem, že člověk píše nejlépe, když někdo poblíž mluví do telefonu. Začalo to následovně. Jistá členka naší domácnosti vešla do místnosti a požádala mne, abych ji spojil s Bagleyovými, kteří bydlí v centru. Poslední dobou jsem byl, a to nejenom v našem městě, svědkem toho, že opačné pohlaví není s to zavolat

samo na ústřednu. Neptejte se mne proč, prostě je to tak. Uchopil jsem tedy sluchátko a ozvalo se následující:

Ústředna (rozladěně): „Haló!“

Já: „To je ústředna?“

Ústředna: „Samozřejmě. Co chcete?“

Já: „Spojíte mne, prosím, s rodinou Bagleyových?“

Ústředna: „Jistě. Nezavěšujte.“

Pak jsem nejprve slyšel cvak – cvak – cvak, cvak, cvak, cvaky, cvaky, cvak! Poté úděsný zvuk, jako když skřípou zuby, a nakonec pisklavý ženský hlásek: „Ano? (se stoupavou intonací) Přejete si se mnou mluvit?“

Beze slova jsem podal sluchátko žadatelce a posadil se zpět ke stolu. Následovala ta nejpodivnější ze všech podivných věcí pod sluncem – pouze jedna polovina rozhovoru. Slyšíte otázky, ale odpovědi se nedočkáte. Slyšíte pozvání, ale nikdo za ně neděkuje. Po chvílích hrobového ticha následují zdánlivě nepatříčné a neopodstatněné výkřiky radosti, smutku či zoufalství. Rozhovor nemá hlavu ani patu, protože nikdy neslyšíte, co říká osoba na druhém konci drátu. Vyslechl jsem tento pozoruhodný sled postřehů pronesených jedněmi ústy, a to řádně nahlas. Je totiž zcela nemožné přesvědčit opačné pohlaví, aby do telefonu neřvalo.

„Opravdu? Jemináčku, jak se to mohlo stát?“

Ticho

„Co jste říkala?“

Ticho

„Ale ne, myslím, že ne.“

Ticho

„Ne! To ne, tak jsem to nemyslela. Máte to tam dát, dokud se to ještě vaří – nebo těsně předtím, než se to začne vařit.“

Ticho

„Co prosím?“

Ticho

„Přešla jsem je a vsadila do nich klínek.“

Ticho

„To se mi taky líbí. Ale myslím, že je lepší tam dát florentskou výšivku, richelieu nebo něco takového. To bude elegantní – a každý si toho všimne.“

Ticho

„Je to Pátá kniha Mojžíšova, kapitola čtyřicátá devátá, verš šedesátý čtvrtý až devadesátý sedmý včetně. Myslím, že by to všichni měli číst co nejčastěji.“

Ticho

„Možná ano, většinou používám vlásenku.“

Ticho

„Co jste říkala? (stranou) Děti, ticho tady!“

Ticho

„A tak! H-moll! Můj ty bože, já myslela, že říkáte namol.“

Ticho

„Odkdy?“

Ticho

„No tohle! O tom jsem nic neslyšela.“

Ticho

„Nevěřím svým uším! To snad ani není možné!“

Ticho

„Kdože?“

Ticho

„Svatá dobrota!“

Ticho

„No, kam ten svět spěje? A opravdu přímo v kostele?“

Ticho

„A byla tam i její matka?“

Ticho

„Proboha, paní Bagleyová, to bych se asi propadla hanbou! Cože to přesně dělali?“

Dlouhé ticho

„Nejsem si úplně jistá, nemám u sebe noty, ale pokud se nepletu, je to nějak takhle: na-nani-ni-nina-na, nanani-na-nani, a lali-la-laa-li-li-da! No a pak je repetice.“

Ticho

„Ano, taky si myslím, že je to takové melodické – a velice slavnostní a dojemné, pokud se to andantino a pianissimo zahraje správně.“

Ticho

„Aha, želatinové říkáte! Já jim nikdy nedovoluji jíst neza-
balené bonbony. Tak jako tak je to jedno, stejně ještě nemají
zuby.“

Ticho

„Cože?“

Ticho

„Ale ne, ani v nejmenším, klidně pokračujte. Něco tu píše –
vůbec ho to neruší.“

Ticho

„Dobře tedy, určitě přijdu, když budu moct. (stranou) Mně
ta ruka snad upadne, to sluchátko váží aspoň pět kilo. Ať už
konečně...“

Ticho

„Ne, vůbec ne. Ráda si povídám, ale nechci vás zdržovat.“

Ticho

„Návštěva?“

Ticho

„Ne, na tu nikdy máslo nedáváme.“

Ticho

„Ano, to je dobrý nápad, ale ve všech kuchařkách se píše,
že musejí být čerstvé, jinak nejsou zdravé. A on je stejně nemá
rád – a v konzervě už vůbec ne.“

Ticho

„To se mi zdá moc. Nikdy jsme neplatili víc jak padesát
centů za kilo.“

Ticho

„Opravdu už musíte? Tak tedy na shledanou.“

Ticho

„Ano, taky si myslím. Sbohem.“

Ticho

„Dobrá, takže ve čtyři, budu připravená. Sbohem.“

Ticho

„Děkuji vám mnohokrát. Sbohem.“

Ticho

„Ale vůbec ne! Je jako nová – a která vlastně? Tak to ráda slyším. Sbohem.“

(Zavěsí a řekne: „Panebože, mě bolí ruka!“)

Muž pronese jediné strohé „sbohem“ a tím pro něj celá věc končí. Ale u opačného pohlaví je to jinak a to jim slouží ke cti. Strohost prostě nemohou vystát.

Časopis Atlantic Monthly, 1880

Mravenec

Zatímco jsme odpočívali, sledovali jsme chvílemi pilného mravenečka při práci. Ničím mě nepřekvapoval, rozhodně jsem na něm neshledal nic, co by změnilo můj názor. Dle mého soudu je mravenec neprávem řazen k intelektuální elitě. Už nějaký čas ho v létě pozoruji, ačkoliv bych se měl věnovat užitečnějším věcem. A ještě jsem nenarazil na živého mravence, který by měl víc rozumu než mrtvý. Mám pocho-pitelně na mysl obvyčejného mravence, s těmi úžasnými švýcarskými a africkými, kteří volí, vydržují si cvičené armády, vlastní otroky a diskutují o náboženství, jsem zatím neměl tu čest. Tito speciifční mravenci jsou možná právě takoví, jak je popisují přírodopytci, jenže já jsem přesvědčen, že průměrný mravenec je pro ostudu. Rozhodně nechci zpochybňovat jeho píli. Je to ten nejpracovitější tvor na světě (když se někdo dívá), nicméně se domnívám, že má dutou hlavu. Vydá se na průzkum okolí, něco ukořistí, a co udělá? Zamíří domů? Ne. Půjde kamkoli jinam, jen ne domů. Neví, kde doma je. Jeho příbytek může být pouhých devadesát centimetrů od něj, na tom nesejde, nenajde ho. Něco ukořistí, jak už jsem řekl, obvykle to bývá něco, co je jemu i komukoli jiné-

mu naprosto k ničemu a je to obvykle sedmkrát větší, než je zdrávo, vypátrá ten nejpodivnější konec, za který by to chytil, celou svou silou to vlastnoručně zdvihne do vzduchu a vyrazí. Nikoli domů, ale opačným směrem, nikoli klidně a rozvážně, ale zběsilým tempem, které ho ničí. Zarazí se před kamínkem, a místo aby ho obešel, přeleze přes něj pozadu, vláčeje za sebou svou kořist, na druhé straně spadne, vesele si poskočí, opráší ze sebe prach, plivne si do dlaní, škodolibě popadne svůj majetek a cloumá s ním sem a tam, chvíli ho tlačí před sebou, pak bleskurychle přehmátne a vleče ho za sebou, čím dál víc se rozčiluje, až ho vzápětí zvedne a tahá ho úplně jiným směrem než původně, dorazí ke stvolu, ale nikdy ho nenapadne, aby ho obešel, ne, musí ho přelézt a taky že ho přeleze a vyvleče svoji bezcennou kořist na vrchol, což je asi stejně rozumné, jako kdybych já nesl pytel mouky z Heidelbergu do Paříže přes věž štrasburské katedrály. Když se dostane nahoru, zjistí, že to není to pravé místo, pohledem průzkumníka přehlédne krajinu a buď dolů sleze, nebo dolů spadne, a znovu se vydá na cestu, jako obvykle zcela novým směrem. Po půl hodině se zarazí patnáct centimetrů od místa, z něhož vyšel, a položí své břímě. Stihl tedy do této chvíle prošmejdít všechno v okolí sto osmdesáti centimetrů, vyšplhat na všechna stébla a přelézt všechny kamínky, na něž narazil. Teď si stírá z čela pot a protahuje údy a vzápětí nazdařbůh odcupitá, ve stejně zuřivém shonu jako předtím. Prosmejčí křížem krážem úctyhodný kus země a nakonec zase padne na tutéž kořist. Nevzpomíná si, že by ji byl kdy viděl, rozhlédne se, kudy nevede cesta domů, popadne svůj náklad a hurá na cestu. Zažívá stejná dobrodružství jako dřív, načež se konečně zastaví, aby si odpočinul. A tu jde kolem nějaký známý. Ten známý podle všeho poznamená, že rok stará kobylicí noha je kořist nadmíru impozantní, a informuje se, kde k ní přišel. Majitel si, zdá se, přesně nevzpomíná, kde ji vzal, ale má za to, že k ní přišel „někde tady kolem“. Známý s ním podle všeho uzavře dohodu, že mu

pomůže odnést náklad domů. Potom se po nezralé úvaze každý chopí opačného konce kobyličí nohy a začnou se vši vervou tahat na opačné strany. Za chvíli si odpočinou a věc spolu prokonzultují. Dojdou k závěru, že něco není v pořádku, a nemohou přijít na to, co. Pak se zase pustí do práce, stejně jako předtím a se stejným výsledkem. Následuje vzájemné obviňování. Oba podle všeho viní toho druhého, že celou věc záměrně brzdí. Oba se rozohní a disputace končí bitkou. Zaklesnou se do sebe kusadly a chvíli si jdou po krku. Pak se válejí a kutálejí po zemi, dokud jeden z nich nepřijde o tykadlo nebo o nohu a musí vyklidit pole, aby se dal do pořádku. Usmíří se a znovu se vrátí k práci, přičemž postupují stejně pošetile jako předtím, ale zraněný mravenec je v nevýhodě, ať tahá, jak tahá, ten druhý vleče kořist i s ním na jejím opačném konci. Ten na ní visí, místo aby se vzdal, a přivozuje si pohmožděniny končetin o veškeré překážky, které mu přijdou do cesty. Zanedlouho, poté, co s kobyličí nohou podruhé opět obrazili celý ten kousek země, je noha nakonec pohozena zhruba tam, kde původně ležela. Dva zpocení mravenci ji pečlivě zkoumají a rozhodnou se, že sušené kobyličí nohy jsou koneckonců majetek nevalné hodnoty, a každý se vydá jinudy, aby se porozhlédl, jestli nenajde starý hřebík nebo něco jiného dostatečně těžkého, co by bylo zárukou skutečného povyražení a co by současně bylo dostatečně bezcenné, aby měl takový mravenec důvod to vlastnit.

Vědci nedávno vybádali, že mravenec si nedělá zásoby na zimu. To ho do jisté míry znemožňuje jako literární postavu. Pracuje, jen když se někdo dívá, a i to pouze tehdy, když pozorovatel vypadá jako přírodovědec a evidentně si dělá poznámky. To je ovšem podvod a hrozí, že se o mravenci kvůli tomu přestane učit v nedělní škole. Nepozná ani, co je jedlé a co jedlé není. To je známka čirého ignorantství, kvůli němuž ho svět přestane respektovat. Nedokáže obejít pařez a najít cestu domů. To hraničí s hloupostí, a až tento fakt vejde ve známost, přestanou k němu přemýšliví lidé

vzhlížet a milovníci zvířat ho už nebudou rozmazlovat. Tolik vychvalovaná mravenčí píle je ve skutečnosti nesmyslná práce, která nikam nevede, protože mravenec nikdy nedojde domů s tím, s čím vyrazil. Přichází tak o poslední zbytek své dobré pověsti, a tím pádem už není užitečný ani jako morální vzor. I lenoch totiž začne pochybovat, zda si z něj má brát příklad. Je s podivem a mimo veškerou logiku, že se tak zjevnému podfukáři podařilo oklamat tolik národů a že trvalo tak dlouho, než ho někdo odhalil.

Z knihy A Tramp Abroad, 1880

Všichni jsme děti jednoho Adama

Všemohoucí Dolar neuctívají jen Američané, ale celý lidský rod. Lidstvo vždycky zbožňovalo balík kartounu, nebo klobouk mušlí, nebo půl bušlu mosazných kroužků, nebo hrst ocelových rybářských háčeků, nebo dům plný černošských manželek, nebo ohradu plnou dobytka, nebo tři tucty oslů a velbloudů, nebo továrnu, nebo statek, nebo blok obytných domů, nebo akcie železniční společnosti, nebo bankovní kapitál, nebo hromadu mincí, nebo cokoli, co představuje bohatství, vážnost a nezávislost a co vlastníkově zajistí to nejcennější – závist ostatních. Člověk, který přišel s představou, že Američané k dolaru chovají vřelejší city než jiné národy, byl krajně nedůvtipný.

Kdykoli se nějaký Američan (nebo kdokoli jiný) ocitne poprvé tváří v tvář tomu druhu moci a slávy, který dokáže skrz naskrz pochopit a ocenit, jeho dychtivá zvědavost a nadšení se zbarví závistí, ať už to tuší nebo ne. Kdykoli, kdekoli v Americe můžete libovolného neznámého kolemjdoucího uvést do blaženého vytržení tím, že ukážete na jiného neznámého chodce a řeknete: „Vidíte toho pána tamhle? To je pan Rockefeller.“